

FEJEZETEK A MAGYAR ARISZTOKRÁCIA KORA ÚJKORI TÖRTÉNETÉBŐL

Kurzuskód: BTTR242OMA

Időpont: Szerda 12:00

Helyszín: Főépület 407/E terem

Oktató: Árvai Tünde (arvai.tunde@arts.unideb.hu)

2021/2022. tanév II. félév

1. február 9. Teljesítés feltételeinek ismertetése.
2. február 16. Társadalomtörténeti áttekintés. Útkeresés Mohács után

Ballabás Dániel: [A magyar nemesség társadalmi tagolódása](#) (16-20. század). In: Kollega Tarsoly István et al. (szerk.): Genealógia 2. Budapest, 2013. 7–57.

Pálffy Géza: [Utak az arisztokráciába – bárói címszerzők a 16. századi Magyar Királyságban](#). In: Papp Klára, Püski Levente szerk.: Arisztokrata életpályák és életviszonyok. Speculum Historiae Debreceniense 4. Debrecen, 2009. 9–24.

Pálffy Géza: [A grófi cím a 16–17. századi Magyarországon és Erdélyben](#). In: Dáné Veronka, Oborni Teréz, Sipos Gábor: „...Éltünk mi sokáig ‘két hazában’...” Speculum historiae debreceniense 9. Debrecen, 2012. 177–192.

3. február 23. A Szapolyaiak *

Gyöngyössy Márton: [Szapolyai János pénzverése \(1527–1540\)](#) Századok 149. (2015/4.) 959–973.

Neumann Tibor: Két nádor és egy vajda, avagy a Szapolyaiak útja a királyi trónig. In: Fodor Pál, Varga Szabolcs (szerk.): Egy elfeledett királyi dinasztia: A Szapolyaiak. Bp., 2020. 13–46.

Neumann Tibor: Szapolyai család oklevéltára. I., Levelek és oklevelek (1458–1526). Bp., 2012.

4. március 2. Az ecsedi Báthoriak **

C. Tóth Norbert: Ki kicsoda az ecsedi Bátoriban. A Bátoriban ecsedi ágának tagjai 1377–1541. Szabolcs-szatmár-beregi Szemle 44. (2009/1.) 5–45.

C. Tóth Norbert: Bátor (III.) István politikai pályafutásának kezdete (1503–1511). In: Az ecsedi Báthoriak a XV–XVII. században. Szerk. Szabó Sarolta – C. Tóth Norbert. Nyírbátor, 2012. 121–140.

Lengyel Tünde: Élet a halál után. Báthory Erzsébet – a magyar történelem legnagyobb legendája. In: Az ecsedi Báthoriak a XV–XVII. században. Szerk. Szabó Sarolta – C. Tóth Norbert. Nyírbátor, 2012. 201–212.

5. március 9. A Nádasdyak **

Bessenyei József: A Nádasdyak. Bp., 2005.

Dominkovits Péter - Pálffy Géza: [Küzdelem az országos és regionális hatalomért](#): A Nádasdy család, a magyar arisztokrácia és a Nyugat-Dunántúl nemesi társadalma a 16-17. században (1. rész) 769–792.

6. március 16. Az Esterházy, a Pálffy és az Illésházy család felemelkedése *

Pálffy Géza: [Pozsony megyéből a Magyar Királyság élére. Karrierlehetőségek a magyar arisztokráciában a 16-17. század fordulóján](#). Az Esterházy, a Pálffy és az Illésházy család felemelkedése. Századok, 143 (2009/4). 853–882.

7. március 23. A Zrínyiek *

Varga Szabolcs: Leónidasz a végvidéken. Zrínyi Miklós (1508-1566). Pécs–Budapest, 2016.

Varga Szabolcs: Bánok a kora újkorban: Draskovichok, Erdődyek, Zrínyiek. Rubicon 29. (2018/3–4.) 38–48.

8. március 30. TAVASZI SZÜNET

9. április 6. Gazdálkodás – udvartartás – familiaritás **

Bobory Dóra: Batthyány Boldizsár és humanista köre. Erudíció, természettudomány és mecénatúra egy 16. századi magyar főúr életében. Századok 2005/4. 923–945.

Varga J. János: A familiárisi - servitori intézmény átalakulása a 15-16. században. In: Lengvári István szerk.: In memoriam Barta Gábor. Tanulmányok Barta Gábor emlékére. Pécs, 1996. 177–182.

C. Tóth Norbert: Egy főúri udvar a késő középkori Magyarországon: az ecsedi Bátoriak. NyJAMÉ LIX. 2017. 113–134.

Komoróczy György: Nádasdy Tamás és a XVI. századi nagybirtok Bp., 1932.

Szabadi István: Adalékok Ecsedi Báthory István (1555–1605) mecénatúrájához. In: Bárany Attila, Orosz István, Papp Klára, Vinkler Bálint (szerk.): Műveltség és társadalmi szerepek: Arisztokraták Magyarországon és Európában. Speculum Historiae Debreceniense 18. 2014. 293–300.

10. április 13. A főúri udvarok szerepe a reformáció terjesztésében **

Baráth Béla Levente: [Adalékok az ecsedi Báthoriak 16. századi patrónusi tevékenységéhez és Nyírbátor reformációjához](#). Egyháztörténeti Szemle 9. (2008/2.) 26–52.

Csepregi Zoltán: Egyházi irodalom és reformáció a Szapolyai-uralkodók ország részében (1526–1570). In: Fodor Pál, Varga Szabolcs (szerk.): Egy elfeledett királyi dinasztia: A Szapolyaiak. Bp., 2020. 243–260.

Őze Sándor: [Adatok a reformáció elterjedéséhez Nádasdy Tamás kanizsai uradalmában](#). Zalai Múzeum 7. Zalaegerszeg 1997. 19–21.

Péter Katalin: [Tolerancia és intolerancia a 16. századi Magyarországon](#). Egyháztörténeti Szemle 7. (2006/2.) 73–83.

Varga Szabolcs: Vallási erőszak és reformáció a 16. századi Európában és a Magyar Királyságban. In: Pósnán László, Veszprémy László, Isaszegi János (szerk.): Vallásháborúk, felekezeti konfliktusok Európában és a közeli térségekben az ókortól napjainkig. Bp., 2020. 278–295.

Varga Szabolcs: Reformáció a Dél-Dunántúlon a 16. században. In: Ittész Gábor (szerk.) Viszály és együttélés: Vallások és felekezetek a török hódoltság korában. Bp., 2017. 45–65.

11. április 20. Anyagi kultúra – reprezentáció **

Benda Borbála: Étkezési szokások a magyar főúri udvarokban a kora újkorban. Szombathely, 2014.

Bubryák Orsolya: Ingók és érzelmek. Az értéktárgyak átörökítése kora újkori magyar főnemesi végrendeletekben. In: Erdélyi Gabriella (szerk.): Érzelmek és mostohák. Mozaikcsaládok a régi Magyarországon (1500–1850) Bp., 2019. 27–56.

Gyulai Éva: [A Szapolyai-címer változatai a 15-16. században](#). Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Philosophica 13. 2008. 125–163.

Koppány Tibor: Nádasdy Tamás udvara és az építészet. In: Magyar reneszánsz udvari kultúra. Szerk. R. Várkonyi Ágnes. Budapest, 1987. 217–227.

Pálffy Géza: Koronázási lakomák a 15–17. századi Magyarországon. Az önálló magyar királyi udvar asztali ceremóniarendjének kora újkori továbbéléséről és a politikai elit hatalmi reprezentációjáról. Századok 2004/5. 1005–1103.

Szabó András: Női művelődés a 16. századi Magyarországon. Monok István: A női könyvtulajdonos, a női olvasó a 16–17. században. In: Papp Júlia (szerk.): A zsoldártól a rózsaszín regényig. Fejezetek a magyar női művelődés történetéből. Bp., 2014. 71–78., 79–94.

12. április 27. Házasság – szerelem – családi élet **

Benda Borbála – Koltai András: [A magyar arisztokrácia családi kapcsolatrendszere a 16–17. században](#) (katalógus, adatbázis)

Papp Gábor: Házastársi örök szerelem. Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya levelezése. Korunk 3. (2016/12.) 4–13.

Péter Katalin: Magánélet a régi Magyarországon. Bp., 2013.

Söptei István: Főúri esküvő Nádasdy Tamás udvarában. (1560. január 21.) Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője 23. (1996/1.) 7–23.

13. május 4. Zárthelyi dolgozat

14. május 11. Félév értékelése, jegyosztás

Kurzus teljesítésének feltételei:

- aktív órai részvétel (max. 3 hiányzás, előre jelezni emailben)
- minden órára a kijelölt kötelező irodalom elolvasása
- választott témáról 10 perces prezentáció tartása (ppt vagy prezi legyen!) + forrás + feladat
- zárthelyi dolgozat minimum elégségesre teljesítése

Kötelező irodalom:

Gózsy Zoltán – Varga Szabolcs (szerk.): A Magyar Királyság a kora újkorban. Árkádia kiskönyvtár 5. Pécs, 2020.
Pálffy Géza: [A tizenhatodik története](#). Bp., 2000.

Források:

Sinkovics István: [Magyar történeti szöveggyűjtemény](#) 1526–1790 I. Bp., 1968.

Fekete Bálin szerk.: [Szöveges források a történelem tanításához](#)

Ajánlott irodalom:

Ágoston Gábor – Oborni Teréz: [A tizenhetedik század története](#). Bp., 2000.

Pálffy Géza: A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században. Bp., 2015.

Szvák Gyula (szerk.): A magyar újkor története. Bp., 2007.

Tudományos-ismeretterjesztő munkák:

Pálffy Géza: [A három részre szakadt ország 1526–1606](#). Magyarország története 9. Bp., 2009.

Pálffy Géza: Romlás és megújulás 1606–1703. Magyarország története 10. Bp., 2009.

Szaktudományi kiadványok:

Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla, Priskinné Rizner Erika: [A kritikai gondolkodás fejlesztése I. Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei](#). Pécs–Bp., 2002.

Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla, Priskinné Rizner Erika: [A kritikai gondolkodás fejlesztése II. Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei. Válogatás pedagógusok és pedagógusjelöltek munkáiból](#). Pécs, 2007.

Videók:

Történelem 10. évfolyam (Bornemissza Gergely Gimnázium youtube csatornája)

Kulcsár Árpád: [A reformáció Magyarországon](#)

Kulcsár Árpád: [A magyarországi reformáció kulturális hatásai](#)

Kulcsár Árpád: [Bethlen Gábor fejedelemsége](#)

Kulcsár Árpád: [Zrínyi Miklós és a török kiűzése](#)

Kulcsár Árpád: [A Rákóczi-szabadságharc okai, főbb eseményei és eredményei](#)

Történelem 6. évfolyam (Felső-Történelem)

[Fejedelemség a hegyek között](#)

[Hitviták Magyarországon](#)

[Magyarország a Habsburg birodalomban](#)

[Harc a kétfejű sással](#)

[A török kiűzése Magyarországról](#)

[Sudár Balázs: Élet a török hódoltságban](#)

Ismeretterjesztő sorozatok:

[Mátyás és barátai: Kinizsi Pál és Báthori István](#)

[Magyarország története](#) 16–24. epizódok

Magyar évszázadok – A nagy fejedelem – Bethlen Gábor

Magyar évszázadok - A reformáció és a török veszedelem

Magyar évszázadok - I. Lipót és az ellenreformáció

Magyar évszázadok - Pragmatica Sanctio

Játékfilmek:

Egri csillagok (1968)

Rákóczi hadnagya (1954)

Rákóczi nótája (1943)

Mária Terézia (2017)

Podcast:

[Digitális Legendárium](#)